

Warszawa, 6 października 2020 roku

Stanowisko Stowarzyszenia Krajowa Unia Producentów Soków (KUPS) w sprawie modelu depozytowego oraz kaucyjnego w Polsce jako elementu Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta

Tworząc system kaucyjno-depozytowy w Polsce należy uwzględnić wymagania prawne, nałożone na państwa członkowskie UE i przedsiębiorców, w zakresie odpadów opakowaniowych. Kluczowymi uregulowaniami unijnymi w tym obszarze, które służą m.in. poprawie selektywnej zbiórki oraz wspierają recykling odpadów, są:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/904 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko, czyli tzw. dyrektywa Single-Use Plastics,
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów.

Dyrektywy te wyznaczają państwom członkowskim na najbliższe lata określone cele w zakresie selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów opakowaniowych. Nakładają ponadto na przedsiębiorców określone obowiązki, w ramach systemów rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP), czyli obowiązki finansowo - organizacyjne za gospodarowanie odpadami po produktach wprowadzanych na rynek, w tym za selektywną zbiórkę, sortowanie i ich przetwarzanie.

Pierwsza z powyższych dyrektyw, czyli tzw. dyrektywa Single-Use Plastics powinna zostać wdrożona do przepisów państw członkowskich w terminie do lipca 2021 r. Ustanawia ona m.in. poziomy w zakresie selektywnej zbiórki w celu recyklingu butelek z tworzyw sztucznych po napojach, wynoszące: 77% do 2025 r. i 90% do 2029 r. oraz ponadto wprowadza wymóg, że od 2025 r. wszystkie butelki plastikowe muszą być wykonane w minimum 25% z materiału pochodzącego z recyklingu, a od 2030 r. w 30%.

Natomiast zgodnie z drugą z tych dyrektyw, czyli dyrektywy w sprawie odpadów, systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta wdrażane w państwach członkowskich powinny zostać dostosowane do wymagań dyrektywy w terminie do 5 stycznia 2023 r.

W tym kontekście należy pamiętać o ustanowionych nowych unijnych celach dotyczących recyklingu odpadów opakowaniowych:

- Tworzywa sztuczne: 50%, z czego opakowania po napojach: 77% selektywnie zebranych w celach recyklingu (2025)
- Tworzywa sztuczne: 55% (2030), wszystkie odpady opakowaniowe: 70% (2030)
- Aluminium: 50% (2025), Szkło: 70% (2025), Papier 75% (2025), Stal 70% (2025)

- Zwiększenie wykorzystania surowców pochodzących z recyklingu na potrzeby produkcji nowych opakowań (25% w butelkach PET od 2025, 30% we wszystkich butelkach na napoje od 2030)

Dodatkowo już od 1 stycznia 2021 roku państwa członkowskie Unii Europejskiej będą odprowadzać do budżetu unijnego wpłaty od niepoddanych recyklingowi odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych, co będzie stanowiło bardzo poważne dodatkowe obciążenie finansowe dla polskiej gospodarki. **Biorąc pod uwagę powyższe, bez m.in. dobrze zorganizowanego systemu depozytowego, a następnie odpowiedniego procesu recyklingu zebranych w tym systemie odpadów z tworzyw - Polska będzie wносить bardzo wysokie opłaty do UE, a polscy przedsiębiorcy z branży napojowej nie wypełnią swoich obowiązków w zakresie uzyskania odpowiednich poziomów zbiórki i recyklingu oraz udziału surowca wtórnego w opakowaniach plastikowych do napoju.**

Naszym zdaniem najlepszym rozwiązaniem dla Polski jest stworzenie dwóch równoległych działających systemów: **depozytowego dla wybranych opakowań jednorazowych i kaucyjnego dla opakowań szklanych wielokrotnego użytku.** Systemy te muszą uwzględniać specyfikę obrotu każdego z tych opakowań na rynku – opakowania jednorazowe po wykorzystaniu przez konsumenta są odpadem, który należy poddać recyklingowi, a opakowania wielokrotnego użytku nadal są pełnowartościowymi opakowaniami, które po uzdatnieniu, w tej samej postaci, mogą zostać napełnione i wprowadzone do sprzedaży.

- **System kaucyjny dla butelek szklanych wielokrotnego użytku** działa od wielu lat w Polsce, jest prowadzony i utrzymywany bezpośrednio przez zainteresowanych wprowadzających. Jego efektywność jest bardzo wysoka i sięga 90-92%. Oznacza to, że zaledwie 8-10% butelek jest traconych rocznie w rynku, co przekłada się na wprowadzanie w tym okresie na rynek zaledwie około 100 tys. ton szkła (dane: Związek Pracodawców Przemysłu Piwowarskiego – Browary Polskie).
- **System depozytowy dla opakowań jednorazowych** powinien być wypracowany tak, aby w pełni uwzględniał lokalne uwarunkowania, jak ma to miejsce w krajach w UE, w których został wprowadzony. Należą do nich: struktura handlu, przyzwyczajenia konsumentów, trendy rynkowe, tradycje selektywnej zbiórki/ponownego użytku opakowań, rodzaje i pojemność opakowań napojowych, istniejące uwarunkowania prawne oraz świadomość ekologiczna konsumentów. System musi być powszechny, dopasowany do polskiej struktury handlu detalicznego i stwarzać równe warunki uczestnictwa wszystkim jego podmiotom, a co za tym w żaden sposób nie może wpłynąć na utratę ich konkurencyjności. Powinien także zapewnić małym, tradycyjnym sklepom detalicznym możliwość udziału w systemie na zasadzie dobrowolności, ale być tak skonstruowanym, aby każdy sklep bez problemu mógł do niego w każdej chwili przystąpić.

I. GŁÓWNE ZASADY SYSTEMU DEPOZYTOWEGO W POLSCE

- 1. Operatorem systemu powinna być spółka non-for-profit powołana przez producentów i detalistów wprowadzających opakowania do obrotu.**
- 2. Depozytem na początku powinna zostać objęta wąska grupa opakowań - opakowania z tworzyw sztucznych tj. PET - z wyłączeniem opakowań szklanych jednorazowych.**
- 3. Operator DRS (System Depozytowo-Zwrotny (Kaucyjny)/ Deposit Refund System (DRS)) powinien być właścicielem materiału uzyskanego ze zwróconych opakowań i zapewnić producentom dostęp/zakup rPET, który jest wymagany do wypełnienia przez nich obowiązku procentowego udziału rPET w ich opakowaniach.**

- 4. Niezwrócony depozyt powinien być elementem finansującym system DRS oraz nie powinien być objęty stawką VAT.**

II ARGUMENTY ZA WPROWADZENIEM SYSTEMU DEPOZYTOWEGO DLA OPAKOWAŃ Z TWORZYW SZTUCZNYCH TJ. PET Z WYŁĄCZENIEM OPAKOWAŃ SZKLANYCH JEDNORAZOWYCH

1. **W celu opracowania i wprowadzenia dobrze funkcjonującego systemu depozytowego w Polsce depozytem na początku powinna zostać objęta wąska grupa opakowań - opakowania z tworzyw sztucznych tj. PET - z wyłączeniem opakowań szklanych jednorazowych.**

Konsekwencje dla małych sklepów

Bazując na doświadczeniach innych krajów europejskich rozwiązania tam wprowadzone uwzględniają specyfikę i charakter struktury handlu, a co za tym idzie zapewniają powszechność stosowania. Biorąc pod uwagę powyższą zasadę, czyli powszechność systemu, jego przyjazność oraz równość uczestnictwa dla wszystkich placówek handlu detalicznego, wprowadzony w Polsce system depozytowy powinien obejmować w początkowym etapie wyłącznie opakowania z tworzyw sztucznych bez opakowań szklanych jednorazowych. W Polsce około 40% sprzedaży realizowana jest w kanale tradycyjnym (ponad 70 tysięcy sklepów). Wciąż silna pozycja tzw. handlu tradycyjnego, czyli małych polskich sklepów, wynika m.in. z wysokiego stopnia rozdrobnienia naszego rynku, zwyczajów konsumenckich, odpowiedniego dopasowania oferty pod potrzeby konsumenta czy realizacji projektów konsolidacyjnych, co oznacza, że polscy detaliści efektywnie walczą o swoje udziały rynkowe z dużymi zagranicznymi sieciami handlowymi i dyskontami. Duże znaczenie kanału tradycyjnego w strukturze polskiego handlu – to ewenement, ponieważ w większości krajów europejskich zdecydowana większość sprzedaży realizowana jest przez sieci zagraniczne (Niemcy, Czechy itd.).

Produkty w opakowaniach szklanych stanowią bardzo ważny segment sprzedaży dla sklepów w kanale tradycyjnym w porównaniu z innymi kanałami. Opakowania plastikowe są łatwe do zgniecenia, co z pewnością będzie ułatwiać zbiorę, a co za tym idzie będzie ona możliwa do przeprowadzenia praktycznie w każdym sklepie, a nie tylko w dużych sieciach handlowych. Takie podejście uwzględnia nie tylko interes społeczny, ale także jest korzystne dla polskiego handlu tradycyjnego. Zakres systemu depozytowego może stanowić kwestię „być albo nie być” dla polskich małych (tradycyjnych) sklepów, które stanowią siłę polskiego handlu. Objęcie depozytem butelek szklanych byłoby nadmiernym obciążeniem dla polskich małych sklepów, które nie mają miejsca na składowanie dodatkowej grupy opakowań. Dla zdecydowanej większości byłoby to niemożliwe do zrealizowania, a co za tym idzie doprowadziłoby do upadku znacznej ich części. Dodatkowo powinna być uwzględniona w przypadku małych sklepów możliwość przystąpienia do systemu na zasadzie dowolności.

Konsekwencje dla polskich producentów

W opakowaniach szklanych sprzedawane są m.in. soki, nektary i napoje owocowe i owocowo-warzywne, piwa, cydry itd. Butelki szklane używane są nie tylko przez dużych, ale także przez małych producentów tzw. tłocznie, czy lokalne browary, które produkują produkty na bazie polskich surowców. Objęcie depozytem opakowań szklanych uderzy w polskich producentów, w tym w małe i średnie przedsiębiorstwa, wśród których jest też wiele grup producentów owoców i warzyw. Działając na rynkach lokalnych - przy wzroście cen, braku możliwości finansowania innych technologii produkcji, pozwalających na zamianę szklanych butelek na rzecz plastikowych - grozi im całkowita utrata

konkurencyjności. To w konsekwencji może zmusić część producentów do likwidacji działalności, ponieważ produkcja w nowych warunkach będzie dla nich nieopłacalna.

Wzrost popularności opakowań plastikowych, kosztem szklanych

Opakowania szklane to opakowania zgodne z ideą Gospodarki o Obiegu Zamkniętym, na stałe wpisane w krajobraz naszego rynku. Wprowadzenie depozytu na opakowania szklane będzie wiązało się trudnościami logistycznymi dla konsumentów, wyższymi kosztami, ale także wzrostem cen produktów. Z pewnością spotęguje to trend odchodzenia od butelek szklanych na rzecz plastikowych (są atrakcyjne dla konsumentów – wygoda, lekkość) i w konsekwencji może zniszczyć ten ważny cyrkularny segment w naszym kraju. A przecież nie chodzi o to, aby w powstających regulacjach dotyczących systemu depozytowego - opakowania szklane były wypierane przez plastik, jak to ma miejsce w innych krajach europejskich. Przykład Niemiec pokazuje, że objęcie depozytem opakowań szklanych spowodowało spadek ich używania i nie spełniło zakładanego celu – czyli zwiększenia wykorzystania materiałów, które mogą być poddawane recyklingowi w nieskończoność. Od czasu wprowadzenia programu ogólny odsetek butelek wielokrotnego użytku (szklanych) faktycznie spadł z około 80% do poniżej 50%. Wprowadzenie systemu depozytowego na szkło w rzeczywistości zmusiło niemieckich gigantów dyskontowych, takich jak Aldi i Lidl, do przejścia wyłącznie na butelki jednorazowego użytku wykonane z politereftalanu etylenu (PET), aby usprawnić proces zwrotu.

Recykling opakowań szklanych w Polsce - jeden z najwyższych w Europie

W Polsce według danych Europejskiej Organizacji Opakowań Szklanych rok do roku wzrasta poziom recyklingu opakowań szklanych, co jest bardzo dobrą prognozą na przyszłość (2016 r. 53%, 2017 r. 62,5%). Dane potwierdzają, że to nie tylko deklaracje, ale realne działanie, co oznacza, że działania edukacyjne odnoszą pożądany skutek, a wzrost świadomości ekologicznej w kontekście szkła, jest coraz większy. Obecnie już około 70% opakowań szklanych w Polsce poddanych jest recyklingowi, a to jest bardzo dobrą prognozą na spełnienie wymagań Unii Europejskiej, aby osiągnąć pełny poziom 70% w 2025 roku. Jeżeli trend się utrzyma, a wszystko na to wskazuje, będzie to poziom zdecydowanie wyższy.

Unijny priorytet to porządzenie sobie z plastikiem, a nie ze szkłem

Objęcie depozytem opakowań plastikowych typu PET byłoby zgodne z koncepcją wynikającą z Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/904 z dnia 5 czerwca 2019 roku w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko, w kontekście planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym, określonego w komunikacie Komisji z dnia 2 grudnia 2015 roku – „Zamknięcie obiegu – plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym”.

W wyżej wymienionej dyrektywie i komunikacie Komisja Europejska uznała, że aby osiągnąć zamknięty obieg w całym cyklu życia tworzyw sztucznych, należy uporać się przede wszystkim z problemem jakim jest generowanie coraz większej ilości odpadów z tworzyw sztucznych oraz przedostawanie się tych odpadów do środowiska, w szczególności do środowiska morskiego, tak aby skoncentrować działania tam, gdzie są one najbardziej potrzebne. Według szacunków Komisji produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych stanowią około 86% produktów jednorazowego użytku znajdujących na plażach w Unii. Zdaniem Komisji szklane i metalowe pojemniki na napoje nie powinny być objęte zakresem stosowania powyższej dyrektywy.

Co więcej Dyrektywa 2019/904 stanowi lex specialis w stosunku do dyrektyw 94/62/WE w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych oraz dyrektywy 2008/98/WE w sprawie odpadów. W przypadku wystąpienia konfliktu między tymi dyrektywami, pierwszeństwo powinna mieć właśnie

dyrektywa 2019/904 - dotyczy to zwłaszcza ograniczeń w zakresie wprowadzania do obrotu produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych, takich jak butelki PET. Wprowadzając do polskiego systemu koncepcję obiegu zamkniętego, powinno się rozważyć wdrożenie obowiązku tylko dla opakowań plastikowych, ponieważ wprowadzenie odzysku tego odpadu stanowi obecnie priorytet dla krajów członkowskich.

Wysokie koszty wprowadzenia systemu

Automaty do szkła albo automaty hybrydowe spowodują znaczący wzrost kosztów wejścia do systemu. Sytuacja gospodarcza, kondycja polskich firm, sklepów itd. jest bardzo trudna dlatego powinno się rozważyć stopniowy rozwój systemu, aby był efektywny oraz przyjazny dla konsumentów.

Dobre praktyki

Są różne podejścia w kontekście zakresu opakowań funkcjonujących w systemie – są one dopasowane do lokalnych uwarunkowań. Przykładowo - Norwegia, Szwecja i Holandia nie mają włączonego szkła jednorazowego w system depozytowy. W tych krajach obserwuje się od wielu lat najlepsze wskaźniki procentowe poziomów recyklingu:

- Norwegia (w 2017 roku - 89%, obecnie ponad 90%)
- Holandia (w 2017 roku - 86%, obecnie około 90%)
- Szwecja (w 2017 roku - 97%)

2. Operatorem systemu powinna być spółka non-for-profit powołana przez producentów i detalistów wprowadzających opakowania do obrotu.

Biorąc pod uwagę wymagania prawne to na wprowadzających produkty w opakowaniach będzie spoczywało najwięcej obowiązków wynikających z wejścia w życie nowych przepisów. Według koncepcji ROP to producent będzie zobowiązany do wykonywania określonego rodzaju czynności, jak również do ponoszenia finansowej i organizacyjnej odpowiedzialności za odpad. Obowiązki te będą obejmować nie tylko odpowiedzialność organizacyjną, ale również odpowiedzialność za przyczynienie się do zapobiegania powstawaniu odpadów oraz do zwiększenia przydatności produktów do ponownego użycia i recyklingu. Dlatego operatorem systemu powinna być spółka non-for-profit powołana przez producentów produktów i detalistów wprowadzających opakowania do obrotu.

Na właściwość takiego rozwiązania wskazują praktyki zastosowane w innych krajach europejskich, w których zdecydowana większość systemów depozytowych jest utworzona i zarządzana przez producentów wyrobów w opakowaniach oraz przez handel detaliczny:

- Dania, Holandia, Islandia – systemy depozytowe tworzą producenci napojów
- Estonia, Finlandia – 75% producenci, 25% handel detaliczny
- Norwegia, Szwecja, Litwa – 50% producenci, 50% handel detaliczny

3. Operator DRS (System Depozytowo-Zwrotny (Kaucyjny)/ Deposit Refund System (DRS)) powinien być właścicielem materiału uzyskanego ze zwróconych opakowań i zapewnić producentom dostęp/zakup rPET, który jest wymagany do wypełnienia przez nich obowiązku procentowego udziału rPET w ich opakowaniach.

Zgodnie z pakietem odpadowym Unii Europejskiej do roku 2025 państwa członkowskie powinny odzyskiwać 55% poziom recyklingu i przygotowania odpadów komunalnych do ponownego wykorzystania (50% tworzyw sztucznych), a do roku 2030 aż 60% odpadów komunalnych (55% tworzyw sztucznych).

Z uwagi na to, że ww. obowiązkami będą obciążeni głównie producenci i to na nich będzie spoczywała odpowiedzialność, by odpady trafiały do recyklingu, jak również to oni będą pokrywać zwiększone koszty produkcji i sprzedaży, operator DRS powinien być właścicielem materiału uzyskanego ze zwróconych opakowań, ponieważ jedynie to zagwarantuje producentom dostęp/zakup rPET – czyli da pewność, że surowiec nie zostanie wykorzystany gdzie indziej. W innej sytuacji będzie możliwość sprzedaży tego surowca na „wolny rynek”, w tym na eksport, i może to doprowadzić do sytuacji, że surowiec nie będzie dostępny w wystarczającej ilości dla branży. To spowoduje, że polscy producenci i tym samym Polska nie wywiąże się z obowiązków wynikających z regulacji prawnych, a co za tym idzie będzie ponosić bardzo wysokie kary.

To ustawodawca powinien zadbać, aby zbudować rynek, w którym producenci nie będą zmuszeni ściągać rPET-u z innych krajów, by wypełnić wymogi stawiane przez organy unijne w zakresie posiadania surowca wtórnego we wprowadzanych na rynek produktach, a także zapobiec sytuacji, w której recyklerzy sprzedawaliby pozyskany w kraju materiał za granicę. W idealnym systemie przetworzony odpad opakowaniowy musi wrócić do rodzimych producentów. Dlatego jest to powszechne rozwiązanie w krajach, w których system działa – w ochronie interesów firm, ale także Państwa.

4. Niezwrócony depozyt powinien być elementem finansującym system DRS oraz nie powinien być objęty stawką VAT.

Podstawową zasadą powinno być, aby przychody ze sprzedaży surowca i niezwrócony depozyt pozostawały wewnątrz systemu. W interesie Polski, tak, jak to ma miejsce w innych krajach europejskich powinno być to, aby system był jak najbardziej wydolny i jak najtańszy dla konsumentów, producentów i sklepów. Takie rozwiązanie przyczyni się do obniżenia kosztów systemu, co będzie korzystne dla wszystkich jego uczestników. Co równie ważne depozyt nie powinien być objęty stawką VAT, ponieważ wprowadzi to gigantyczne problemy rozliczeniowe i formalne, bez istotnej korzyści dla budżetu.

IV. PODSUMOWANIE

System musi być powszechny, dopasowany do polskiej struktury handlu detalicznego i stwarzać równe warunki uczestnictwa wszystkim jego podmiotom, a co za tym w żaden sposób nie może wpłynąć na utratę ich konkurencyjności. Powinien także zapewnić małym, tradycyjnym sklepom detalicznym możliwość udziału w systemie na zasadzie dobrowolności, ale być tak skonstruowanym, aby każdy sklep bez problemu mógł do niego w każdej chwili przystąpić.

Przedstawione zorganizowanie systemu i argumenty przemawiają za tym, by depozytem na początku objąć wąską grupę opakowań - opakowania z tworzyw sztucznych tj. PET. Takie wdrożenie byłoby najbardziej efektywne, racjonalne i pozwalałoby na stopniowe przygotowanie się producentów, polskiego handlu, jak i konsumentów do wprowadzenia zmian.

Bez dobrze zorganizowanego systemu depozytowego, a następnie odpowiedniego procesu recyklingu zebranych w tym systemie odpadów z tworzyw - Polska będzie wносить bardzo wysokie opłaty do UE, a polscy przedsiębiorcy z branży napojowej nie wypełnią swoich obowiązków w zakresie uzyskania odpowiednich poziomów zbiórki i recyklingu oraz udziału surowca wtórnego w opakowaniach plastikowych do napoju.

Operatorem systemu powinna być spółka non-for-profit powołana przez producentów i detalistów wprowadzających opakowania do obrotu jak to ma miejsce w krajach, w których system funkcjonuje. Biznes ma największe doświadczenie, jak takie skomplikowane przedsięwzięcia realizować. Jest najbliżej rynku, a co za tym idzie bezpośrednio zna uwarunkowania, bariery,

oczekiwania producentów, sklepów oraz konsumentów. Jest szczególnie zainteresowany, aby system był jak najtańszy i wydolny oraz przyjazny dla konsumentów.

Jednocześnie operator DRS powinien być właścicielem materiału uzyskanego ze zwróconych opakowań - jest to jedyne logiczne rozwiązanie, które zagwarantuje polskim firmom wywiązanie się z obowiązku procentowego udziału rPET w ich opakowaniach. Takie rozwiązanie pozwoli zapobiec temu, aby recyklerzy nie sprzedawali pozyskanego surowca za granicą lub nie dyktowali cen, za które polskie firmy nie będą w stanie go kupić. Podstawową zasadą powinno być, aby przychody ze sprzedaży surowca i niezwrócony depozyt pozostawały w kraju wewnątrz systemu.

W interesie Polski, tak, jak to ma miejsce w innych krajach europejskich powinno być to, aby system był jak najbardziej wydolny i jak najtańszy dla konsumentów, producentów i sklepów. Proponowane powyżej rozwiązanie przyczyni się do obniżenia kosztów systemu, co będzie korzystne dla wszystkich jego uczestników.

Barbara Groele
Sekretarz Generalny KUPS

Julian Pawlak
Prezes Zarządu KUPS

Załącznik:

Deklaracja poparcia

Deklaracja poparcia

W imieniu i na rzecz

.....
(pełna nazwa wraz z adresem lub pieczęć podmiotu gospodarczego)

oświadczamy, że

W ramach systemu Rozszerzonej Odpowiedzialności Producenta (ROP) **w zakresie odzysku odpadów surowcowych, którego celem ma być wdrożenie do polskiego prawa postanowień art. 8a znowelizowanej dyrektywy w sprawie odpadów**

popieramy:

- rozwój systemu kaucyjnego dla opakowań szklanych wielokrotnego użytku;
- stworzenie systemu depozytowego dla opakowań jednorazowych z tworzyw sztucznych tj. PET z wyłączeniem opakowań szklanych jednorazowych

.....

data, czytelny podpis